

Joke Verweerd
De rugzak

MOZAÏEK | ROMAN

De rugzak

Joke Verweerd

De rugzak

ROMAN

Negende druk

Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Van Joke Verweerd verscheen ook bij Uitgeverij Mozaïek:

De wintertuin, roman

Permissie, roman

Paradiso, roman

Snoeitijd, roman

Op de huid, roman

Pareloester, roman

Wapenbroeders, novelle

Binnenstebuiten, verhalen

Spiegeling, verhalen

Spiegeling, luisterboek

Opnieuw beginnen, verhalen

Opluisteren, verhalen, gedichten en gebeden voor christelijke feesten

Ontwerp omslag Wil Immink

ISBN 978 90 239 9298 1

NUR 301

Negende druk 2009

© 1997 Uitgeverij Mozaïek, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden

www.uitgeverijmozaiek.nl

www.jokeverweerd.nl

1

Ze hield zichzelf steeds voor dat er ergere dingen waren.

Ze had een huis en ze had werk.

Het huis was een deel van een grote stolpboerderij, de vroegere werkkeuken met het boenhok en de kleine kamer aan de voorkant als slaapkamer.

Het werk van elke dag begon met het klaarzetten van 28 kleine stoeltjes in een kring en het openzetten van de dubbele deur die de dorpse basisschool rijk was. Als die deur openstond, begon het leven, dat ondanks alles op dat moment goed was. De stemmen, lachend of huilend, de handen die haar in het voorbijgaan raakten, de heldere ogen van haar kleuters, blauw, grijs, bruin, groen en alles wat daar tussenin zat.

Daarnaast was er het hardlopen: het neerzetten van haar voeten, het tempo, het doorzetten en gaan tot het uiterste. De pijn in haar spieren stopte het denken. Het was een verdoving van die andere pijn. Het was soms weinig om voor te leven, maar genoeg. Ze leefde, dat kon ze nu weer zeggen.

Toen er eindelijk vaag licht door de gordijnen kwam, kon Jiska opstaan. Ze warmde haar handen aan de ketel op het gas. Wie kwam er uit bed met koude handen? Ze had het tegenwoordig altijd koud.

Jiska dronk thee en at een boterham, smeerde intussen haar boterhammen voor de lunch.

‘Dag Grijs,’ zei ze tegen de poes die zich zat te wassen. ‘Je hoeft je niet zo op te poetsen, er komt geen bezoek!’

Grijs keek alsof ze een geheim had. Dat kon ook best, met al de boerderijkatten hier in de buurt.

De wereld was klein buiten, mist dreef in vage slierten over de sloten en de weiden.

Het was nog vroeg, ze hoefde niet eerder weg dan kwart over acht. Ze nam haar blokfluit en floot het nieuwe liedje dat ze de kleuters wilde aanleren. Het was een eenvoudig wijsje en de kamer leek er vriendelijker van te worden. Grijs luisterde met een scheef kopje, het opgeheven pootje was middenin de beweging stilgevallen.

Haar glimlach om Grijs maakte een eind aan de muziek. Grijs kreeg een aai en ze viste haar tas achter de tweezitter vandaan.

De deur in het slot trekkend, zag ze dat het gras alweer iets groener leek. Het groeide, het zou lente worden. Maar het was nog niet zover. De zure mist deed haar diep in haar jas kruipen. De maand maart moest nog beginnen.

Toch was het een goed gevoel dat de winter ver heen was. Het was niet donker meer als ze ging en terugkwam.

Stevig doortrappend op het ritme van het liedje over de sneeuw-klokjes zag ze het dorp dichterbij komen, de nieuwbouwwijk en de lage huizen van de oude kern.

Wat een geluk dat ze hier meteen aangenomen was, besefte ze op-nieuw. Als ze in de flat was blijven wonen, dezelfde klas gehouden had, dezelfde collega’s, was ze zover nog niet geweest.

‘Hoever?’ zong de zachte voorband treiterend op het asfalt.

‘Ver genoeg,’ zei Jiska hardop, terwijl ze afremde in de bocht.

De school ontving haar warm, de geur van kleurpotloden, opgedroogde jassen en gymschoenen was vertrouwd.

Ze maakte licht en zette de stoeltjes in een kring.

Er was weer slecht schoongemaakt, zag ze. Daar moest toch eens iets van gezegd worden, al was ze niet te beroerd om zelf de handen uit de mouwen te steken. Ze zocht de bezem en ging aan de slag. Toen ze klaar was, waren ook haar handen warm. Ze liep door de gang naar de aula waar een aantal collega’s koffiedronken.

‘Ik dacht al: die komt niet meer!’ zei Marjorie, terwijl ze de lege stoel voor Jiska naar achteren trok.

‘Het was weer een troep, ’k moest even vegen!’

Marjorie schudde haar hoofd. ‘Juf Netjes!’

Het was niet onaardig bedoeld. Toch kreeg Jiska er een kleur van. Ze hoorde er nog niet zo bij; dat was haar eigen schuld. Ze hield te veel haar mond, zeker over persoonlijke dingen. Dat gaf afstand, maar ze wilde het niet anders. Ze was geen prater.

Marjorie vertelde over het afgelopen weekend. Het was zeker grappig, want lachen klaterde op. Jiska glimlachte mee en haalde nog eens koffie.

De thermoskan was nog vol, ze vulde ook de andere kopjes.

Dat was gemakkelijker dan iets vertellen. Er was trouwens over het weekend weinig te vertellen: ze had geen mens gezien, want mevrouw Salomons, tot haar komst de enige bewoonster van de grote boerderij, was naar haar zoon. Als zij weg was, waren er alleen de poezen. Grijs en consorten. Dat gaf geen interessante verhalen. Otto van Kemenade stond op. Otto kon opstaan op een manier die aangaf dat hij hier de baas was. Hij rekte zich en tipte met zijn vingers aan het plafond. Daarna keek hij op zijn horloge om de laatste seconden te laten passeren, zijn hand al bij de bel. Hij was net als Wiebe geweest was. Een man, die iets bereikt had en daar prat op ging. Toch zou ze liever bij Erik in de klas zitten. Hoewel qua lengte volgens eigen zeggen beslist ondermaats, straalde Erik meer warmte uit dan die hele Otto.

Otto drukte op de bel. Als in een reflex schoven de stoelen achteruit.

‘Daar komt de horde!’ zei Marjorie met een zucht.

Jiska glimlachte, het viel wel mee. Ruim honderd kinderen, dat was geen grote school. Elk van de klassen was een dubbele groep. Jiska Uitenbogert de kleuters, Marjorie Wit de onderbouw, Pieter de Bie de middenbouw. Erik Visser was de jongste van het stel, hij had de bovenbouw voor 75 procent. Voor Otto was de overige vijftwintig procent, alsook het beleid en de remedial teaching en daarnaast had hij ook nog diverse adviserende taken, binnen en buiten de school.

Erik was zoals altijd de laatste die uit zijn stoel kwam. Jiska begreep dat wel.

Als hij opstond met de anderen viel het verschil in lengte zo op.

Jiska opende de dubbele deur naar het kleuterplein. Opgewonden stemmetjes en warme kinderhanden vroegen haar aandacht. Ze glimlachte. Het was maandag, het weekend was weer om, het duurde vijf hele dagen voordat er weer een kwam. Er kwam een welkome rust in haar.

Geduldig hoorde ze de verhalen van de moeders en de kinderen aan. Peter die ziek was geweest en Manon die misselijk was en Jan die zo hoestte. Ach, ja, dat wist ze immers... Dat was vorige week ook al.

Winand en Thea raakten slaags over het plekje naast de juf en toen dat aan beider neus voorbijging, moesten ze als gezworen kameraden huilen.

Het werd stil toen de juf ging zitten en haar vinger tegen haar lippen legde. Dat was de afspraak.

Net toen Jiska voor de eerste keer het nieuwe liedje floot, kwam het hoofd van Otto om de deur. Ze stopte meteen. Hij had de boodschap toch ook daarnet kunnen geven? Ze hield niet van zijn onverwachte bezoeken, maar liep toch naar hem toe.

‘Straks komt er een stagiaire van de Pabo, dat weet je toch?’

Hij grabbelde in zijn zak naar de brief.

‘Jawel!’ loog Jiska. Was ze het vergeten of had hij het haar niet verteld? Dat laatste leek haar waarschijnlijk.

‘Femke Buurmans... Ze is achttien. Er zijn wat privé-problemen geweest waardoor ze het eerste stageblok heeft gemist. Dit wordt haar eerste school.’

‘Heb je haar al eens ontmoet?’ vroeg Jiska, de schrik in haar hart bij het horen van de naam Buurmans negerend.

Otto schudde zijn hoofd en haalde zijn broek wat op, hoewel die perfect zat. ‘Dat niet, maar eh... volgens de stagebegeleider is ze slim en enthousiast; daar kunnen we een beste van maken!’

Jiska zette haar stekels op. Als Otto er zich maar niet mee bemoeide! Het was haar stagiaire en heus niet de eerste.

Hij wilde weglopen, maar Jiska hield hem tegen.

‘Waarom is ze er nog niet? Hoe laat komt ze?’

Otto keek op de brief. ‘Ze zal de bus gemist hebben, of de weg kwijt zijn... Nee, ze komt niet van het dorp. Slechte beurt, zo’n eerste keer!’

‘De bus kan wel in de file staan!’

Otto stak zijn handen omhoog.

Even keek Jiska hem na zoals hij door de gang liep. Los in de schouders, baas op eigen terrein. Jiska zag ineens het gezicht van zijn vrouw Maria op de rug van zijn witte overhemd. Een kleine, donkere vrouw met trieste ogen, een kwetsbaar, bescheiden type, met maar één ster aan haar firmament. Otto.

Waarom zagen vrouwen op tegen mannen als Otto, als Wiebe? Omdat ze zich veilig voelden bij een sterke man? Omdat ze opkijken moesten – letterlijk en figuurlijk?

Zolang de ene partij gaf wat de andere vroeg, was er niets aan de hand. Maar zij had dat niet gekund, eerst wel, maar later niet meer.

Jiska trok de deur achter zich dicht. Ze had met Otto en Maria niets te maken; het was alleen het patroon dat ze herkende en waaraan zij zich bezeerd had. Waaraan ze krassen als van prikkeldraad had overhouden. Rafelige strepen over de dunne huid die gevoel heette, strepen die niet dicht wilden, omdat er vuil en roest in zat. Het vuil van schuld, de zich voortvretende roest van de herinnering.

Ze leunde met haar rug tegen de binnenkant van de deur, een gevoel alsof ze hard gelopen had, zakte in haar benen. Ze sloot haar ogen omdat het weer kwam. Het geluid van schielijk remmen, een doffe klap die in een iets vertraagd tempo door haar ruggengraat sloeg, barstend glas. Het omhoog kreukelen van blik als papier in valse vouwen. De vreselijke stilte daarna. En dan de echo van de klap, tweemaal, driemaal.

Ze beet in de muis van haar hand. Het was het gebaar van een kind, dat wist ze, maar het hielp.

Langzaam veranderden de beelden voor haar ogen, zag ze de kinderen, de klas die op haar wachtte. Dát was veilig.

Ze stelde het liedje uit tot de middag, ze kon niet zingen nu. De kinderen moesten eerst maar aan het werk. De puzzels uit de kast, de spellen, de poppenhoek, de bouwhoek, de zandtafel.

Het gewone geroezemoes van elke dag kabbelde om haar heen. Ze trok een nieuw velletje vijftien-bij-vijftien uit de stapel. Koel blauw met een kleine groene stip waardoor het nog koeler leek. Het was glad en glanzend en met zorg zette ze de eerste vouw. Diagonaal tot op een tiende millimeter precies. Bergvouw, dalvouw, naar binnen gevouwen hoek. Spreidhoek en terugslag van twee kanten.

Vouwen gaf rust. De spanning week.

*

‘Ik kom te laat! Ik had die vroege bus moeten nemen,’ realiseerde Femke Buurmans zich in de overvolle bus. Ze was misselijk door het steeds opnieuw stoppen en optrekken van de bus. Haar rugzak zat klem tussen een oudere heer en een opgeschoten jongen. Bij elke bocht werd ze haast gemangeld.

Door wat voor een achtergebleven gebied reed die bus? En waarvoor diende het stoppen bij haltes waar niemand in of uit hoefde? Was dat om de tijd vol te maken? Het vooruitzicht om regelmatig in deze bus te moeten hangen, begon haar steeds minder te bevalen. En dat terwijl ze gepraat had als Brugman om naar deze school te mogen omdat ze het dorp van vroeger kende.

Zou het te ver zijn om te fietsen? Volgens haar vader wel, maar hij hoefde niet in zo’n stinkbus te zitten. De volgende keer zou ze de racefiets nemen.

Langs haar heen ging het gesprek van twee vrouwen, de een zat met een tas op haar schoot, de ander stond verderop. De afstand belemmerde het gesprek geenszins.

‘Ik zeg tegen m’n zwager, Arie, zeg ik, dat kan je niet maken.’ Femke deed een stap opzij om de spettertjes speeksel te ontlopen.

‘Sorry,’ zei ze tegen de meneer op wiens tenen ze trapte.

Ze moest eruit, ze hield het niet langer! Ze slikte en zette haar adem vast in haar borst om haar maag in bedwang te houden. Het prikte en stak op haar rug.

Piepend remde de bus af. Femke worstelde zich naar de uitgang en sprong de bus uit.

Even bleef ze tegen het wachthuisje geleund staan. Ze wachtte tot de uitlaatgassen van de bus waren weggetrokken en haalde toen haar longen vol.

Nog eens en nog eens. Ze boerde en hoestte.

Ze bofte dat er bij deze halte een plattegrond hing van het dorp. Femke herkende het niet meer, er was veel nieuwbouw gekomen.

De christelijke basisschool was snel gevonden, er was er maar één. Het was niet ver meer. Twee haltes had ze het nog wel vol kunnen houden. Er zat niets anders op dan lopen.

Langzaam trok de misselijkheid weg. Maar het was inmiddels wel over half tien geworden. Ze wreef wat kleur op haar wangen en stapte het schoolplein op.

Bij de hoofdingang reageerde niemand op de bel. Femke haalde haar schouders op en zette haar onverschilligste gezicht. Dan niet! Ze liep om het gebouw heen; aan de achterkant vond ze nog een deur. Kleine jassen aan de kapstok, kabouterlaarzen eronder. Hier moest ze zijn.

Ze drukte lang en dringend op de bel. De klasdeur schoot open en er kwam een blond meisje met bruine ogen aanhuppelen.

Het kleine ding had moeite met de zware deur. Femke hielp duwen en het kind schoot bijna achterover.

Femke schoot in de lach om de schrik van het kind.

Toen stond ze binnen.

‘Hoi, ik ben Femke... Wat een lastige deur hebben jullie!’

Het kind knikte en wreef haar been.

‘Heb je je pijn gedaan? Kwam de deur tegen je voet?’

Een stomme knik en twee kleine, witte tanden die de onderlip het trillen moesten beletten, werden zichtbaar.

Femke zat al op haar knieën. ‘Waar dan? Laat eens zien.’

Er was niets te zien, het was zelfs niet een klein beetje rood. Toch wreef Femke erover.

De tandjes lieten de onderlip los en het meisje zei: ‘t Was van de schrik!’

Femke glimlachte en kwam overeind. ‘Gelukkig maar!’

Is de schrik nu ook over?’

Het meisje knikte.

De klasdeur was opengegaan en Femke wist dat er iemand naar haar keek. Wat een rare entree maakte ze, eerst te laat komen en dan een kind omverduwen met de deur! Ze stak haar hand uit naar het meisje, dat meteen haar mollige kleine hand erin legde.

‘Ik ben Femke, hoe heet jij?’

‘Thea,’ zei de kleuter, ineens verlegen naar de grond kijkend.

Met Thea’s hand nog in de hare draaide Femke haar hoofd naar de vrouw die in de deuropening stond.

Het bloed trok weg uit haar gezicht en het was alsof ze haar voeten in een laag watten zette. Het handje van het kind was opeens een houvast om de volgende stap te kunnen doen.

Want die vrouw daar was mam..., nee, toch niet... Elke stap dichtter was het minder mam. Het haar was anders, de houding, ze was iets kleiner. Ze leek helemaal niet op mam, toch deed ze aan haar denken. Het razende bonken in haar borst was nog niet bedaard toen ze voor haar stond.

‘Dag, jij moet Femke zijn... Ik ben Jiska Uitenbogert! Kom verder...’ En tegen het meisje dat nog trouw Femkes hand vasthield: ‘Dankjewel, Thea. Ga je nu je puzzel afmaken?’

Femke kon zich later niet herinneren of ze iets had teruggezegd en of ze een hand had gegeven. Ze vond zichzelf terug op een stoel met een mok koffie in haar hand.

Haar ogen volgden Jiska als ze dacht dat die het niet merkte, alsof ze steeds meer dingen wilde vinden waarin ze anders was dan mam. Het was geruststellend steeds meer verschillen te zien. Haar stem was anders, ze was rustiger, niet zo beweeglijk... Het was zelfs niet eens te benoemen waarin ze op mam leek, maar er bleef nog te veel over om gewoon te kunnen doen. Het slikken bleef moeilijk en de ziekenhuisfilm achter haar ogen drong om voorrang. Dat kon ze niet hebben hier, dat gevecht moest vanavond maar.

Ze moest dit leren hanteren, ze moest hier immers elke week een hele dag zijn. Femke wreef over haar slapen alsof ze het denken wilde stoppen. Met de humor waarmee ze dit soort situaties

had leren hanteren, sprak ze op zichzelf in: ‘Doe zoals pa, zet de automatische piloot aan... Ga over op de reservetank... Normaal doen. Een Buurmans laat zich niet kennen! Voorwaarts Christenstrijders!’

Ach, pa! Zou hij weer de hele middagpauze aan dat witte eiland zitten, dat in het midden van de ziekenhuiszee dreef? Het was maandag, dus dat zal wel – dan kon hij om twee uur dokter Versluis spreken. Al was er geen nieuws te verwachten, hij ging toch.

*

De eerste indruk was altijd dat het ziekenhuisbed leeg was. Maar het wás nooit leeg als Lieven Buurmans binnenkwam, het was alleen maar bewegingloos.

‘Jet, weet je wel dat we meer praten dan we ooit gedaan hebben? Nee, ik praat meer, jij zegt niets. Jij luistert – luister je? Je gezicht is zo kalm nu, zo anders.

Je hoeft niets te doen, alles wordt voor je geregeld.

Je haar is gegroeid, ze willen het knippen. Dat is gemakkelijker voor het personeel. Vind je het goed dat je haar geknipt wordt? Ik heb maar ja gezegd. Het is maar goed dat je ogen dicht zijn, Jet. Als je zou weten waar je bent...

Het is vandaag maandag, de laatste maandag van februari. Het is al weer vroeger licht en later donker. Femke heeft sneeuwkllokjes naast je bed gezet gisteren. Verlegen bloemetjes zijn dat, vind je niet?

Ze kon gisteren niet slapen, we hebben lang zitten praten en ook veel gezwogen. Ook moeder moeten zijn is lastig voor een man. Ik moet aan dingen denken waar ik normaal niet aan denk. En zij, op haar beurt, probeert mij te bemoederen.

Het is een lieve meid, niet gemakkelijk, maar lief.

Wie zou er trouwens gemakkelijk kunnen zijn in onze omstandigheden? Ze hoeft niet gemakkelijk te zijn, zij niet voor mij en ik ben het waarschijnlijk ook niet voor haar.

Jij ligt hier maar, dag in dag uit, al zeven maanden lang. Jij weet niet dat haar ogen anders staan. De glimmers zijn eruit weg. Ze is ouder dan ze is.

Vandaag is ze voor het eerst naar de school waar ze stage moet lopen. Ik hoop dat het haar meevalt. Ze zag er wel tegen op. Dat merkte ik gisteren aan haar. Met de kinderen zal het wel lukken, dat zit in haar. Maar de ontmoeting met het team, daar zag ze tegenop. Ik zal vanavond maar een uur vroeger naar huis gaan, dan is er iemand als ze thuiskomt.

Ik heb een ongerust gevoel, het slaat nergens op, maar ik ben bang dat het haar tegenvalt. Die bus, daar had ze ook al een hekel aan, maar ik heb haar het fietsen afgeraden. Misschien van de zomer...

Als ik ophoud met praten blijft het zo stil dat het me moeite kost opnieuw te beginnen...

De zomer, Jet, verlang je niet vreselijk naar de zomer?

Hoor je me of niet? Als ik maar wist dat je me hoorde...

Ik moet weer gaan. Wat zijn je handen toch zacht geworden! Je zou ze moeten zien! Zouden ze ooit weer ruw geschaafd worden en onder de modder zitten, zoals wanneer je de tuin had gedaan?

De tuin, wat moet de tuin zonder jou? Ik weet niets van snoeien, alleen wel hoe het voelt gesnoeid te worden...

Morgen ben ik er weer, zelfde tijd, zelfde plaats.

Als jij er dan ook eens was...'

*

Lieven Buurmans keek om bij de deur. Zoals altijd. Alsof hij toch nog hoop had dat er iets bewogen had in het bed, terwijl hij de tien stappen naar de deur deed. Het was niet zo.

Zacht sloot hij de deur.

Jiska Uitenbogert heeft er alles voor over om haar verleden te ontlopen. Dat lijkt te lukken als ze na het verongelukken van haar man Wiebe opnieuw begint in een andere plaats, met andere mensen. De komst van Femke en Lieven in haar leven brengt echter alles wat ze wilde vergeten weer naar boven. Jiska ontdekt dat ze niet los kan komen van wat er is gebeurd. Haar rugzak is te zwaar. Ze ontkomt er niet aan deze rugzak tot op de bodem leeg te halen.

Dit is alweer de achtste druk van deze belangrijke roman van Joke Verweerd.

In 2005 won Joke Verweerd de Publieksprijs voor het Christelijk Boek met haar roman *Snoeitijd*.

‘Een boeiende roman, van de eerste tot de laatste letter. Het verhaal van Jiska is eigenlijk het verhaal van ons allemaal. Wie heeft niet de neiging weg te lopen van mensen en gebeurtenissen die ons pijn hebben gedaan?’
- *Visie*

